

Burhanettin Duran

bduran@setav.org

Küresel Liderlik Eksikliği

Endişelerin ortadan kaldırılabilmesi için küresel liderlik açığının giderilmesi gerekiyor. Uluslararası iş birliğine, dayanışmaya ve koordinasyona geçmek gerekecek. Yoğun korona diplomasisine ihtiyaç var. Herkes bir yandan başının çaresine bakarken diğer yandan virüsle ortak mücadelenin yollarını aramalı.

Çaresi bulunamayan ölümcül bir virüs dünyanın önde gelen ülkelerinde hızla yayılıyor. Şimdilik yapılabilen hijyen ve izolasyonla yayılma hızını yavaşlatmak. Böylece sağlık sisteminin çökmesini önlemek. Çin'in kısmi bir başarısından şüpheyle bahsederken İtalya ve İspanya'da salgın, ağır sonuçlar veriyor. Küresel liderlik yapması beklenen ABD kendi krizini yönetmiyor. Salgının yeni merkezle-

rinden biri olmuş durumda. Teşhis ve ölüm oranının hızla yükselmesi bunun en önemli göstergesi.

Uluslararası kurumları zayıflatmayı Amerikan çıkarları için gerekli gören Donald Trump'ın aklına bu salgına küresel bir cevap verme fikri bile gelmiyor. Halbuki yaz aylarında virüsün "mobilitesi yüksek" ülkelerden dünyanın diğer bölgelerine ve özellikle Suriye, Yemen gibi çatışma bölgelerine yayılması durumunda vahametinin nereye ulaşacağını kestiremiyoruz.

AB ve ABD Şaşkın

Uzmanlar bu salgının insanlığın daha önce gördüğü krizlere benzemediğinde uzlaşıyor. Salgının insanlığa etkisinin ancak dünya savaşları ile kıyaslanabileceği fikri hakim. Sadece ekonomik etkisinin bile 1929 Büyük Bunalımı'ndan daha ağır olacağı söyleniyor. Krizin her iki aşamasını aynı anda yönetmek hükümetleri zorluyor. Liderler salgını kontrol altına almak ile salgın sonrası ekonomik tesirlerini yönetebilme arasında çelişki içinde. ABD Başkanı Trump ve Britanya Başbakanı Johnson'un değişen kararlarında bu çelişkiyi açıklıkla görmek mümkün. Önce sürü bağışıklığı kazanılması için herhangi bir kısıtlama yapılmayacağını açıklayıp arkasından geri adım atılması İngiltere'de işlerin iyi gitmediğini gösteriyor. İtalya ve İspanya yöneticileri ise hızla artan ölümler karşısında bitkin durumda. İtalya ve İspanya'da günlük ölüm rakamları 500 ile bin arasında değişiyor. Tam bir çok durumu var. Bu realiteye rağmen Avrupa Birliği'nin (AB) salgına karşı hala bölgesel bir politika oluşturamaması ise Birlik için unutulamayacak bir acı ders niteliğinde. Nitekim bu ülkelerde AB karşıtı akımlar şimdiden hareketlenmeye başladı. Rus askeri araçlarının Roma'ya yardım götürmesi ise basit bir sembol, PR olarak kalmayacak gibi görünüyor.

G20 Korona Zirvesi

26 Mart'ta yapılan G20 liderler zirvesi, çıktıları bakımından krizin üstesinden nasıl gelineceği bağlamında önemliydi. Zirvede "her ne gerekliyse yapacağız" gibi büyük bir söz verilse de atılacak somut adımlar yeterli değil. Sözgelimi her ülkenin kendi ekonomisini küresel resesyondan korumak için uygulamaya soktuğu paketler tekrarlandı. Bu sebeple pandeminin dünyaya getireceği radikal etkiler açısından meselenin ciddiyetinin idrak edilemediği görülüyor. Zirvede Afrika'nın, gelişmekte olan ülkelerin ve mültecilerin acil ihtiyaçlarından bahsedildiyse de, "ortak, küresel bir vizyon"

oluşturulamadı. Hala dünyanın önde gelen ülkeleri yalnızca kendi salgınlarına odaklanmış durumda.

İdlib'de Esed güçlerinin saldırılarının yeniden başlamasından korkan Suriyelilerin virüsten korunması için bir inisiyatif oluşturulmadı. Ya da Midilli adasında Yunanistan'ın kötü muamelesinden mustarip mültecilerde görülecek salgınla mücadelede kim sahip çıkacak? Bırakın bu sağlık çabalarını, İdlib'de Rus uçakları yeniden bombardımana başlasa buna ABD ve AB ülkelerinin etkili bir cevap verebileceğini bile varsayamıyoruz. Afrika ve Latin Amerika'nın gelişmekte olan ülkelerini salgının vurması durumunda yapılması gerekenlere de bir hazırlık ufukta görülüyor. Küreselleşmenin geldiği bu aşamada bile her koyun kendi bacağından asılır mantığı işleme-ye devam ediyor.

Ortak Vizyon Yok

"Herkes kendi derdinde, ileriye görmek ne mümkün" denebilir. Halbuki uzmanlar çatışma bölgelerindeki ve az gelişmiş bölgelerdeki salgınların tüm dünyada ikinci, üçüncü dalgaları tetikleyebileceğini belirtiyor. G20 liderlerinin bu konularda elle tutulur önlemler almaları gerekirdi. Öte yandan koronavirüs salgınının 2008 krizinden daha ağır sonuçlar üreteceği açık olsa da ABD bu defa küresel liderlik rolünü oynamaktan çok uzakta.

AB ülkeleri kendi aralarında sağlık malzemelerini bile paylaşmıyor. Batılı toplumları tanımlarken Thomas Hobbes tarafından 17. yüzyılda kullanılan "insan insanın kurdudur" yaklaşımı yeni bir versiyonuyla yine Batıda hayat bulmaya başlamış durumda. Salgın bunu tetikledi ve şu anki görüntülere bakılırsa tam bir kaos var.

Salgının çıkış yeri olan Çin ise koronavirüsle mücadele konusunda belirli bir aşamaya gelmiş durumda. Bu durumunu çıkara devşirebilmek için çaba içinde.

Bu yüzden de faaliyetleri PR görünümüyle yardımlardan öte-ye geçemiyor. Dolayısıyla G20 bekleneni vermese de acil sağlık malzemelerinin paylaşımı, aşının bulunması ve küresel resesyondan çok yönlü tesirleriyle mücadele için küresel bir iş birliğine ihtiyaç ortada. Bu ihtiyaç giderek azalmayacak aksine artacak.

Kendi Gerçekliğini Üretiyor

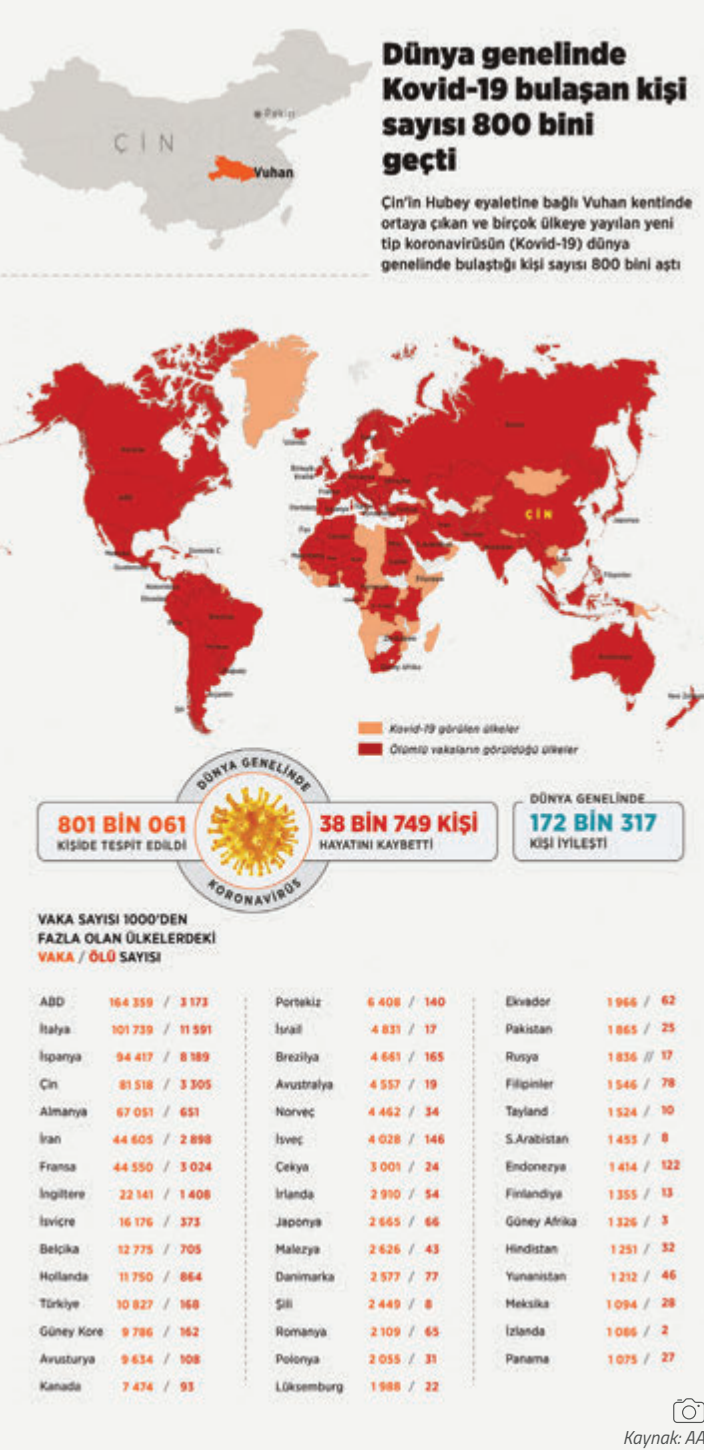
Öte yandan koronavirüs salgınıyla ilgili en çok zorlanılan konu aslında salgının kendi gerçekliğini üretmesidir. Bu da cehaletimizle ilgili. Korkuların önyargılarımızı tetiklemeyle alakalı. Her şeyden önce virüsle ilgili çok az şey biliyoruz. Uzmanların bilgisinin bile hala yüzde 10 civarında olduğu söyleniyor. Halbuki medya, her gün yoğun enfemasyon ve yorum bombardımanına tutuyor bizi. Hayatımızı tehdit eden bu virüs aslında gerçekliği de aynı şekilde saldırı altına alıyor.

Koronavirüsten önce de "doğruların, hakikatlerin, olguların önemini yitirdiği bir dönemde" (post-truth) yaşadığımızı biliyoruz. Şimdi salgın ile korkularımız büyüdü ve gerçekten hakkında az şey bildiğimiz bu virüs, post-truth dönemin olumsuz sonuçlarını derinleştiriyor. İktidar kapışmaları, uluslararası iş birliğinin zayıflığı ve propaganda savaşları virüsün gerçekliğe saldırısını kolaylaştırıyor. Böyle olunca da koronavirüs küresel ölçekte hatalarımızdan beslenerek "gerçekliğimizi" yeniden şekillendiriyor. Bunun yeni bir dünya savaşının şartlarını hazırlamaması için dünya liderlerine gerçekten çok iş düşüyor.

Salgın Sonrası Kriz

Uzun sürecek bu krizin yönetilmesi için ikinci aşamayı, salgın sonrası dünyayı da öngörmek zorundayız. İşte bu sebeple bir yanda tüm dünyada sağlık sektörü virüse karşı seferber oldu. Diğer yanda ise her alanda akademisyenler, uzmanlar ve gazeteciler koronavirüs sonrasında nasıl bir dünyanın geleceğine

Koronavirüs salgınının üstesinden nasıl gelineceğinin ele alındığı G20 liderler zirvesinde, "her ne gerekliyse yapacağız" gibi büyük bir söz verilse de "ortak, küresel bir vizyon" oluşturulamadı. Dünyanın önde gelen ülkeleri, yalnızca kendi salgınlarına odaklanmış durumda. ABD ise bu defa küresel liderlik rolünü oynamaktan çok uzakta.

AB ÜLKELERİ KENDİ ARALARINDA SAĞLIK MALZEMELERİNİ BİLE PAYLAŞMIYOR. BATILI TOPLUMLARI TANIMLARKEN THOMAS HOBBS TARAFINDAN 17. YÜZYILDA KULLANILAN "İNSAN İNSANIN KURDUDUR" YAKLAŞIMI YENİ BİR VERSİYONUYLA YİNE BATIDA HAYAT BULMAYA BAŞLAMIŞ DURUMDA. SALGIN BUNU TETİKLEDİ VE ŞU ANKI GÖRÜNTÜLERE BAKILIRSA TAM BİR KAOS VAR.

dair öngörülerde bulunmaya çalışıyor. Düşünce kuruluşları ülkelerinin bu krizi yönetmesi, risklerden korunması ve yeni fırsatları değerlendirebilmesi için hummalı faaliyet içerisinde. Evet, "kendine yeterliliğin asıl olduğu" ve "dayananın ayakta kalacağı" algısı giderek güçleniyor. Sanal alemin "güvenliğine" çekiliyoruz. Devletlerin kapasitesini tahkim etmeyi tüm dünya başkentleri bir çözüm olarak görüyor. Ancak krizin ileri aşamalarında salgının toplumsal yaşamdan ekonomiye, tekil devletlere ve uluslararası sisteme uzanan etkilerinin ne olacağı henüz muğlak. En net olan şey ise salgın sonrasında da kriz olacağı. Yani salgın kontrol altına alındığında krizin yeni bir aşamasına geçeceğiz. Her şeyi, krizin ilk aşamasındaki performansımız dahil, her şeyi yeni baştan ele alacağız.

Yeni Normal Ne Olur?

Normalin tarifinin değişeceğinde ve radikal bir değişimin geldiğinde neredeyse hepimiz aynı görüşteyiz. Zira bir virüsün insanlığın yüzyıllarca birikim yaptığı moderniteye duyulan güveni nasıl alaşağı ettiğini tecrübe ediyoruz. Bu hız gerçekten nefes kesici. Trump'ın "ABD'nin bencil çıkarlarını öne alırım, küresel sorumluluk tanımam" diyen kibrinin yarattığı belirsizlikler bile yeterli endişeyi doğuruyordu. Şimdi Trump, Johnson, Merkel dahil, dünya liderlerinin hiçbirisi konuşmalarındaki "yönetememe, kontrol edememe" hissiyatını örtemiyor.

Bildikleri "normal" ellerinden kayıp gitmiş durumda. Sadece salgınla ilgili değil sonrası için de endişeliler. Bu örtülemeyen endişeler mevcut dünya düzeninin korona sonrasında ayakta kalamayacağını söyleyen çok sayıda yazının kaleme alınmasının temel sebebi aslında. "Yeni normal ne olur?" sorusunun cevabını bulmak zor. "Başının çaresine bakma" aşamasından sonra "iş birliği ve dayanışmanın" önemini yeniden keşfedileceği bir dünya görmeyi umut edenlerdenim. Ancak krizin ikinci aşamasında da yani salgın sonrasında da, dünyada keskin güç mücadeleleri olabilme ihtimaline de hazır olmak zorundayız.

Türkiye olarak "yeni bir düzen" kurmada öne geçecek aktörler arasında yer almalıyız. Son yıllarda sıklıkla krizlerle boğuşan bir ülke olarak adapte olma ve hızlı karar verebilme imkanına sahibiz. İç dayanışmamızı korudukça krizin her iki aşamasından da güçlenerek çıkabiliriz.

Diplomasi Şart

Sonuçta küresel ölçekte eğer şimdiden "korona öncesi ve sonrası" diye tasnifler yapılmaya başlandıysa mevcut salgının yaşadığımız dünyayı radikal bir şekilde değiştireceği aşikar. Bu değişimin ekonomiden gündelik hayata uzanması ve bütün sosyal formları da dönüştürmesi bekleniyor. Yani virüsle mücadele haftalar, aylar değil de yıllar sürecekse ilk tepki olan "başının çaresine bakma" yaklaşımıyla bu başarılamaz. Endişelerin ortadan kaldırılabilmesi için küresel liderlik açığının giderilmesi gerekiyor. Uluslararası iş birliğine, dayanışmaya ve koordinasyona geçmek gerekecek. Yoğun korona diplomasisine ihtiyaç var. Herkes bir yandan başının çaresine bakarken diğer yandan virüsle ortak mücadelenin yollarını aramalı.